

DOUGLAS STUART

Βραβείο
Booker
2020

Σόγκι Μπέιν

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΤΟΙΧΜΙΟ

Περιεχόμενα

1992
Σάουθ Σάιντ
11

1981
Σάιτεχιλ
27

1982
ΠΙΤΧΕΝΤ
127

1989
ΙΣΤ ΕΝΤ
455

1992
Σάουθ Σάιντ
503

Όλες οι υποσημειώσεις ανήκουν στη μεταφράστρια του βιβλίου.

1992

Σάουθ Σάιντ

Ένα

Η ΜΕΡΑ ΗΤΑΝ ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΚΗ. Εκείνο το πρωί το μυαλό του τον εγκατέλειψε και άφησε το σώμα του να περιφέρεται εδώ κάτω. Άδειο το σώμα διάβαινε αδιάφορα μες στη ρουτίνα του, ωχρο κι ανέκφραστο κάτω απ' τους λαμπτήρες φθορίου, καθώς η ψυχή του αιωρούνταν πάνω απ' τους διαδρόμους και συλλογιζόταν μονάχα το αύριο. Σ' αυτό το αύριο είχε τις απαντοχές του.

Ο Σάγκι ήταν μεθοδικός καθώς τακτοποιούσε τα πράγματα για τη βάρδιά του. Όλα τα βάζα με τις σάλτσες και τις κρέμες είχαν μεταφερθεί σε καθαρούς δίσκους. Οι άκρες σκουπίστηκαν για να φύγουν οι πιτσιλιές που σύντομα θα σκούραιναν και θα διέλυαν κάθε εντύπωση φρεσκάδας. Το ζαμπόν σε φέτες ήταν αριστοτεχνικά τοποθετημένο και γαρνιρισμένο με ψεύτικα κομματάκια μαϊντανού, και οι ελιές ήταν έτσι γυρισμένες, ώστε ο γλισσερός χυμός τους να γλιστράσαν βλέννα πάνω στους πράσινους φλοιούς τους.

Χωρίς ίχνος αμηχανίας, η Αν Μαγκί του τηλεφώνησε ξανά εκείνο το πρωί για να του πει πως ήταν άρρωστη και για να του φορτώσει την άχαρη δουλειά να κρατήσει ολομόναχος μαζί με τον δικό του πάγκο με τις λιχουδιές όσο και τη δική της γωνία με την ψησταριά. Καμία μέρα δεν άρχιζε καλά με έξι ντουζίνες ωμά κοτόπουλα, και περισσότερο απ' όλες τις ημέρες, η σημερινή ήταν αυτή που στερούσε από τις ονειροπολήσεις του κάθε γλύκα.

Έχωνε τη σούβλα μέσα σε κάθε κρύο, πεθαμένο κοτόπουλο και τα τοποθετούσε προσεκτικά σε μια σειρά. Αυτά στέκονταν εκεί με τα αλύγιστα φτερά τους σταυρωμένα πάνω στα παχιά στηθάκια τους σαν ακέφαλα μωρά. Έναν καιρό καμάρωνε για τούτη την τάξη. Στην πραγματικότητα, το εύκολο ήταν να σπρώξει το μέταλλο μες στη γεμάτη

φουσκάλες ρόδινη σάρκα, ενώ το δύσκολο ήταν να αντισταθεί στην πιεστική ανάγκη να κάνει το ίδιο και με τους πελάτες. Αυτοί σκύβανε πάνω από το ζεστό κρύσταλλο και μελετούσαν ενδελεχώς καθένα από τα κουφάρια. Διάλεγαν μόνο το καλύτερο, δίχως να ξέρουν ότι η εκτροφή σε πτηνοτροφεία σήμαινε πως ήταν όλα απολύτως ίδια. Ο Σάγκι στεκόταν εκεί, ενώ το πίσω δόντι του τοιμπούσε το μάγουλό του και χαμογελώντας με το ζόρι ανεχόταν την αναποφασιστικότητά τους. Και τότε άρχιζε στ' αλήθεια μια παντομίμα. «Δώσ' μου τρία στήθια, πέντε μπούτια και μόνο μια φτερούγα για σήμερα, παιδί μου».

Ο Σάγκι προσευχόταν να βρει δύναμη. Γιατί κανείς δεν ήθελε πια ένα ολόκληρο κοτόπουλο; Αυτός σήκωνε το κουφάρι χρησιμοποιώντας μακριές πιρούνες, προσέχοντας μην τύχει κι αγγίξει τα πουλιά με τα γαντοφορεμένα χέρια του, κι έπειτα έκοβε προσεκτικά τα κομμάτια (αφήνοντας άθικτο το δέρμα) χρησιμοποιώντας ειδικά ψαλίδια. Ένιωθε σαν ηλίθιος έτσι όπως στεκόταν απέναντι στα φώτα της ψησταριάς. Το κρανίο του ιδροκοπούσε κάτω από το σκουφάκι για τα μαλλιά, τα χέρια του δεν είχαν αρκετή δύναμη ώστε να σηκώσουν με τέχνη τη ράχη του κοτόπουλου με τις στομωμένες λεπίδες. Καμπούριαζε ελαφρά, χρησιμοποιώντας τους μυς της πλάτης του για να δώσει δύναμη στους καρπούς του, και δεν έπαυε να χαμογελά στιγμή.

Αν ήταν πολύ άτυχος, οι τοιμπίδες γλιστρούσαν και το κοτόπουλο έπεφτε μ' έναν υπόκωφο κρότο και γλιστρούσε πάνω στο τραχύ πάτωμα. Εκείνος δικαιολογούνταν και ξανάρχιζε, χωρίς όμως ποτέ να πετά το βρόμικο πουλί. Όταν οι γυναίκες γυρνούσαν να φύγουν, το ξανάβαζε στη θέση του μαζί με τα αδέλφια του, κάτω από τα ζεστά κίτρινα φώτα. Πίστευε αρκετά στην υγιεινή, όμως αυτές οι μικρές προσωπικές νίκες τον συγκρατούσαν για να μην ξεκινήσει εξέγερση. Οι περισσότερες από τις επικριτικές νοικοκυρές που ψώνιζαν εδώ, κι είχαν αυτές τις φάτσες που θύμιζαν άντρες, το άξιζαν. Ο τρόπος με τον οποίο τον κοίταζαν έκανε τον σβέρκο του να γίνεται κατακόκκινος. Τις μέρες που δεν υπήρχε κάποια μεγάλη θρησκευτική γιορτή, εκείνος ανακάτευε με τέχνη όλες τις σωματικές του εκκρίσεις μες στην ταραμοσαλάτα. Και πούλαγε διαολεμένες ποσότητες απ' αυτό το μπουρζουάδικο σκατόπιασμα.

Δούλευε για τους Κιλφέδερ πάνω από έναν χρόνο. Ποτέ δεν περίμενε πως αυτό θα διαρκούσε τόσο πολύ. Το θέμα ήταν ότι έπρεπε να βγάξει λεφτά για το φαγητό του και να πληρώνει και το μερίδιό του στο σπίτι,¹ το σουπερμάρκετ ήταν η μοναδική επιχείρηση όπου θα τον έπαιρναν. Ο κύριος Κιλφέδερ ήταν ένας σπαγγοραμμένος μπάσταρδος. Του άρεσε να προσλαμβάνει στο μαγαζί του οποιονδήποτε για τον οποίο δεν ήταν υποχρεωμένος να του πληρώνει πλήρη μισθό ενήλικα, και ο Σάγκι κατάφερνε να βγάξει σύντομες βάρδιες που ταίριαζαν με την άτακτη φοίτησή του στο σχολείο. Στα όνειρά του ο Σάγκι είχε πάντα την πρόθεση να φύγει. Πάντα του άρεσε να βουρτσίξει μαλλιά και να παίζει μαζί τους· αυτό ήταν το μόνο πράγμα που έκανε τον χρόνο να πετά στ' αλήθεια. Όταν έγινε δεκαέξι χρονών, έταξε στον εαυτό του ότι θα πήγαινε στη σχολή κομμωτικής που βρισκόταν στα νότια του ποταμού Κλάιντ. Μάζεψε όλες του τις εμπνεύσεις, τα σκίτσα που αντέγραψε από τον κατάλογο του πολυκαταστήματος Littlewoods και σελίδες σκισμένες από κυριακάτικα περιοδικά. Κι έπειτα πήγε στο Καρντόναλντ για να δει τι γινόταν με τα απογευματινά μαθήματα. Στη στάση των λεωφορείων έξω από τη σχολή, κατέβηκε μαζί με μισή ντουζίνα δεκαοχτάχρονα. Φορούσαν τα πιο σύγχρονα, τα πιο μοδάτα ρούχα και μιλούσαν με μια βουερή αυτοπεποίθηση που έκρυβε τη νευρικότητά τους. Ο Σάγκι περπατούσε με τη μισή γρηγοράδα από τη δική τους. Τα παρακολούθησε καθώς έμπαιναν από την κύρια είσοδο κι έπειτα διέσχισε ξανά τον δρόμο για να πάρει από την απέναντι πλευρά το λεωφορείο της επιστροφής. Την επόμενη εβδομάδα έπιασε δουλειά στους Κιλφέδερ.

Ο Σάγκι σκότωσε την περισσότερη ώρα από το πρωινό του διάλειμμα σκυμμένος πάνω στις χτυπημένες κονσέρβες στα καλάθια των προσφορών. Βρήκε τρεις μικρές κονσέρβες με σκοτσέζικο σολομό που είχαν πάθει ελάχιστη ζημιά· οι ετικέτες τους ήταν γδαρμένες και σημαδεμένες, οι ίδιες οι κονσέρβες όμως ήταν άθικτες. Με ό,τι απέμεινε από τον μισθό του πλήρωσε για τη μικρή του προμήθεια και

1 *Dig money* στο πρωτότυπο. Είναι τα χρήματα που πληρώνει στους γονείς του ένα παιδί άνω των 16 ετών, όταν μένει στο πατρικό του και δεν σπουδάζει.

έβαλε τις κονσέρβες μέσα σε μια παλιά σχολική τσάντα, που την κλείδωσε ξανά στο ερμάρι του. Ανέβηκε τις σκάλες και τράβηξε προς την καντίνα του προσωπικού προσπαθώντας να έχει ύφος νωχελικό την ώρα που περνούσε από το τραπέζι των φοιτητών του πανεπιστημίου· αυτοί έβγαζαν τις άνετες καλοκαιρινές βάρδιες με ύφος ξιπασμένο και περνούσαν τα διαλείμματά τους περιτριγυρισμένοι από χοντρούς φακέλους γεμάτους σημειώσεις για τις επαναλήψεις τους. Ο Σάγκι κάρφωσε το βλέμμα του στη μισή σχεδόν απόσταση και κάθισε στη γωνία, όχι μαζί, αλλά αρκετά κοντά με τα κορίτσια απ' τα ταμεία.

Για να πούμε την αλήθεια, τα κορίτσια ήταν τρεις μεσόκοπες γυναίκες της Γλασκόβης. Η Ίνα, η αρχηγός της παρέας, ήταν μια κοκαλιάρα γυναίκα, με απαθές πρόσωπο και λιγδιασμένα μαλλιά. Τα φρύδια της μόλις που φαίνονταν, είχε όμως ένα αδιόρατο μουστάκι, πράγμα που δεν φαινόταν σωστό κατά την άποψη του Σάγκι. Η Ίνα ήταν χοντροκομμένη ακόμα και για την άκρη αυτή της Γλασκόβης, ήταν όμως ευγενής και γενναιόδωρη μ' εκείνον τον σκληρό τρόπο που έχουν συχνά οι άνθρωποι. Η Νόρα, η νεότερη από τις τρεις, είχε τα μαλλιά της σφιγμένα πίσω και τα κράταγε στη θέση τους με μια ελαστική κορδέλα. Τα μάτια της, όπως και της Ίνα, ήταν μικρά και διαπεραστικά, και στα τριάντα πέντε της ήταν ήδη μητέρα πέντε παιδιών. Η τελευταία της ομάδας ήταν η Τζάκι. Διέφερε από τις άλλες ως προς το γεγονός ότι έμοιαζε σε μεγάλο βαθμό με γυναίκα. Η Τζάκι ήταν μια φασαριόζα κουτσομπόλα, ένας μεγάλος βυζαράς καναπές που 'μοιαζε με γυναίκα. Αυτήν συμπαθούσε περισσότερο ο Σάγκι.

Κάθισε κάτω κοντά τους και το αυτί του πήρε το τέλος της σάγκας της Τζάκι για τον τελευταίο της γκόμενο. Ήταν εγγυημένο ότι οι γυναίκες ήταν πάντα γεμάτες με καλόκαρδη πολυλογία. Δυο φορές τώρα τον είχαν πάρει μαζί τους κάποιες βραδιές που πήγαν να παίξουν μπίνγκο, και καθώς οι γυναίκες έπιναν και ξεφώνιζαν χαχανίζοντας, εκείνος καθόταν ανάμεσά τους σαν έφηβος που δεν θα τον εμπιστευόσουν να μείνει μόνος του στο σπίτι. Του άρεσε ο τρόπος που κάθονταν άνετα όλες μαζί. Ο τρόπος που ο όγκος τους τον περιτριγύριζε και η απαλότητα της σάρκας τους που πίεζε το πλευρό

του. Του άρεσε ο τρόπος που τον πασπάτευαν και, παρά τις διαμαρτυρίες του, το πώς παραμέριζαν τα μαλλιά από τα μάτια του και σάλιωναν τους αντίχειρές τους για να σκουπίσουν τις γωνίες των χειλιών του. Σ' αυτές τις γυναίκες ο Σάγκι πρόσφερε ένα είδος αντρικής προσοχής και δεν είχε καμιά σημασία που ήταν μόλις δεκαέξι χρονών και τριών μηνών. Κάτω από τα τραπέζια του μπίνγκο στο κέντρο La Scala, η καθεμιά τους προσπάθησε μία τουλάχιστον φορά να αγγίξει το πουλί του. Τα αγγίγματα ήταν πολύ παρατεταμένα, πολύ ερευνητικά για να είναι στ' αλήθεια τυχαία. Για τη δίχως φρύδια Ίνα αυτό μπορούσε να γίνει σχεδόν μια σταυροφορία. Όσο περισσότερο έπινε τόσο περισσότερο φούντωνε. Με κάθε περαστικό γρατσούνισμα των κατάφορτων με δαχτυλίδια αρθρώσεων της, η Ίνα έσφιγγε την παχιά της γλώσσα ανάμεσα στα δόντια της και τα μάτια της καρφώνονταν φλεγόμενα στο πλάι του προσώπου του. Όταν στο τέλος ο Σάγκι κοκκίνιζε αμήχανος, εκείνη έκανε «τς τς τς» και η Τζάκι, σκύβοντας πάνω από το τραπέζι, έσπρωχνε δύο χαρτονομίσματα της μιας λίρας προς το μέρος μιας Νόρας που αστραποβολούσε με ύφος νικήτριας. Ήταν σίγουρα μια απογοήτευση, όσο περισσότερο όμως έπιναν έκριναν ότι αυτό το πράγμα δεν ήταν ούτε και απόρριψη ακριβώς. Κάτι δεν πήγαινε καλά με το αγόρι, κι αυτό ήταν τουλάχιστον κάτι που τους προκαλούσε λύπη.

Ο Σάγκι κάθισε μες στο σκοτάδι κι αφουγκράστηκε το ακανόνιστο ροχαλητό που ακουγόταν μέσα από τους τοίχους του σπιτιού. Προσπαθούσε, δίχως να το καταφέρνει, να αγνοήσει τους μοναχικούς ανθρώπους που δεν είχαν κανέναν δικό τους. Το πρωινό κρύο έδινε στα γυμνά πιασινά του μια μπλε απόχρωση, έτσι τύλιξε γύρω του μια λεπτή πετσέτα για να ζεσταθεί και μασούλισε νευρικά την άκρη της, ανακουφισμένος από τον τρόπο με τον οποίο εκείνη έτριξε ανάμεσα στα δόντια του. Τακτοποίησε τον τελευταίο μισθό του από το σουπερμάρκετ στην άκρη του τραπεζιού. Έβαλε στη σειρά τα κέρματα, πρώτα σύμφωνα με την αξία κι έπειτα ανάλογα με την παλαιότητα και τη γυαλάδα.

Ο άντρας με το ρόδινο μούτρο έβγαλε στο διπλανό δωμάτιο ένα

τρίξιμο καθώς ξαναγυρνούσε στη ζωή. Ξαπλωμένος στο στενό κρεβάτι του, ξυνόταν με θόρυβο και προσευχόταν με αναστεναγμούς για να βρει τη θέληση να σηκωθεί. Τα πόδια του χτύπησαν το πάτωμα μ' έναν κρότο υπόκωφο σαν τους σάκους του χασάπη με τα βαριά κρέατα, κι αυτό ακούστηκε σαν η προσπάθειά του να σύρει τα πόδια προς την πόρτα διασχίζοντας το δωματιάκι. Ψαχούλεψε τις γνώριμες κλειδαριές και βγήκε στο πάντα σκοτεινό χολ, βρίσκοντας στα τυφλά τον δρόμο του, με τα χέρια του να γλιστρούν στον τοίχο και να πέφτουν στην εξωτερική πλευρά της πόρτας του Σάγκι. Το αγόρι κράτησε την ανάσα του καθώς τα δάχτυλά του περνούσαν πάνω στο ύφασμα με τις χάντρες. Μόνο όταν άκουσε το κορδόνι για το φως στο μπάνιο να κάνει πλινκ πλινκ, μόνο τότε κινήθηκε ο Σάγκι. Ο γέρος άρχισε να βήχει και να παίρνει βαθιές ανάσες για να ξαναζωντανέψουν τα πνευμόνια του. Ο Σάγκι προσπαθούσε να μην τον ακούει καθώς κατούραγε και ταυτόχρονα έφτυνε φλέματα στην τουαλέτα.

Το πρωινό φως είχε το χρώμα τσαγιού με πολύ γάλα. Γλίστρησε στην γκαρσονιέρα σαν δειλό φάντασμα, διασχίζοντας το χαλί και ανεβαίνοντας αργά στα γυμνά του πόδια. Ο Σάγκι έκλεισε τα μάτια του και προσπάθησε να το νιώσει να σέρνεται εκεί, δεν υπήρχε όμως καμιά ζεστασιά στο άγγιγμά του. Περίμενε ώσπου σκέφτηκε ότι θα μπορούσε να τον έχει σκεπάσει τελείως, και τότε ξανάνοιξε τα μάτια του.

Εκατοντάδες ζευγάρια ζωγραφιστά μάτια του ανταπέδιδαν το βλέμμα του, όλα πονεμένα ή μοναχικά, όπως ήταν πάντα. Οι πορσελάνινες μπαλαρίνες με τις κουκλίτσες, η Σπανιόλα με τους ναύτες που χόρευαν, και το χωριατόπαιδο με το ροδαλό πρόσωπο που έσερνε ξοπίσω του το τεμπέλικό αλογό του. Ο Σάγκι τακτοποίησε προσεκτικά τα στολίδια στο περβάζι του παραθύρου. Είχε περάσει άπειρες ώρες με τις επινοημένες ιστορίες τους. Ο βαριά οπλισμένος σιδεράς ανάμεσα στα παιδιά της χορωδίας με τα αγγελικά προσωπάκια ή τα αγαπημένα του, τα εφτά περίπου γιγάντια μωρά γατάκια που χαμογελούσαν και απειλούσαν τον τεμπέλη βοσκό.

Αυτά τουλάχιστον έδιναν έναν κάπως εύθυμο τόνο στο δωμάτιο. Ο χώρος ήταν μάλλον ψηλός παρά μακρύς, και το μοναδικό κρεβάτι του ήταν στημένο στη μέση σαν χώρισμα. Στη μια μεριά βρισκόταν ένας

παλιομοδίτικος διθέσιος καναπές, από κείνους τους ξύλινους, που τα λεπτά μαξιλάρια του σήμαιναν ότι ένιωθες πάντα στην πλάτη σου τα ελάσματα. Ένα μικρό ψυγείο και μια κουζίνα Baby Belling με δυο μάτια βρισκόταν στην άλλη μεριά. Πέρα από το ανάστατο κρεβάτι, όλα τα άλλα πράγματα ήταν στη θέση τους· δεν υπήρχε πουθενά σκόνη, ούτε ρούχα από χθες ούτε σημεία ζωής. Ο Σάγκι προσπαθούσε να ηρεμήσει καθώς περνούσε το χέρι του πάνω από τα αταίριαστα σεντόνια ισιώνοντάς τα. Σκέφτηκε πως η μητέρα του θα σιχαινόταν αυτά τα στρωσίδια, τα παράξενα χρώματα και τα σχέδια, έτσι όπως ήταν στρωμένα το ένα πάνω στο άλλο, σαν να μην τον ένοιαζε τι θα σκεφτεί ο κόσμος γι' αυτά. Αυτό το χάλι θα έθιγε την περηφάνια της. Κάποτε θα 'βαζε κι αυτός στην μπάντα κάμποσα χρήματα και θα αγόραζε καινούργια δικά του σεντόνια, μαλακά και ζεστά, όλα στο ίδιο χρώμα.

Στάθηκε τυχερός που βρήκε αυτό το δωμάτιο στην πανσιόν της κυρίας Μπακς. Στάθηκε τυχερός που ο γέρος πριν από αυτόν αγαπούσε υπερβολικά το ποτό του και πήγε φυλακή γι' αυτό. Το μεγάλο παράθυρο της πρόσοψης προεξείχε περήφανα με θέα στη λεωφόρο Άλμπερτ Ντράιβ, και ο Σάγκι υπέθετε πως το δωμάτιο αυτό θα πρέπει να ήταν κάποτε το καθιστικό σε ένα αρκετά μεγάλο τριάρι. Είχε δει το εσωτερικό μερικών άλλων δωματίων του σπιτιού. Η μικρή κουζίνα που η κυρία Μπακς είχε μετατρέψει σε κρεβατοκάμαρα διατηρούσε ακόμα το πάτωμά της από καρό λινόλεουμ, και στα άλλα τρία τετράγωνα δωμάτια βρίσκονταν ακόμα τα ξεφτισμένα χαλιά που είχαν από την αρχή. Ο άντρας με το ροδαλό πρόσωπο έμενε σ' αυτό που κάποτε θα πρέπει να ήταν το παιδικό δωμάτιο, με την κίτρινη λουλουδάτη ταπετσαρία του και μια χαρωπή μπορντούρα από γελαστά κουνελάκια ολόγυρα στο γύψινο της οροφής. Το κρεβάτι του άντρα, ο καναπές του και η κουζίνα του ήταν όλα βαλμένα στη σειρά, στον έναν τοίχο του δωματίου, και άγγιζαν το ένα το άλλο. Ο Σάγκι το είδε κάποτε από το άνοιγμα μιας μισάνοιχτης πόρτας και χάρηκε για το δικό του μεγάλο παράθυρο στην πρόσοψη του κτιρίου.

Ήταν τυχερός που βρήκε τους Πακιστανούς. Κανένας άλλος σπιτονοικοκύρης δεν θέλησε να νοικιάσει δωμάτιο σε έναν δεκαπεντάχρονο που παρίστανε πως μόλις είχε μπει στα δεκαέξι. Οι άλλοι δεν

του το είπαν στα ίσια, είχαν όμως ένα σωρό ερωτήσεις. Κοίταζαν καχύποπτα αποπάνω ως κάτω το καλύτερο σχολικό πουκάμισό του και τα γυαλισμένα του παπούτσια. *Κάτι δεν πάει καλά*, έλεγαν τα μάτια τους. Στις γωνίες των χειλιών τους μπορούσε να διακρίνει τη σκέψη ότι ήταν ντροπή για ένα αγόρι της ηλικίας του να μην έχει ούτε μάνα ούτε δικούς του ανθρώπους.

Η κυρία Μπακς δεν έδινε σημασία. Έριξε μια ματιά στη σχολική του τσάντα και τον έναν μήνα νοίκι που της έδινε ο Σάγκι προκαταβολικά, και ξανάρχισε να σκέφτεται πώς θα ταΐσει τα παιδιά της. Με ένα μπλε στιλό διαρκείας, ο Σάγκι διακόσμησε εκείνο τον πρώτο κόκκινο φάκελο που προοριζόταν ειδικά για κείνην. Ο Σάγκι ήθελε να της δείξει ότι θα φρόντιζε να είναι καλός, ότι ήταν αρκετά αξιόπιστος ώστε να κάνει αυτή την επιπλέον προσπάθεια. Έτσι, πήρε ένα κομμάτι χαρτί από το τετράδιο της γεωγραφίας και πάνω του ζωγράφισε ελικοειδή λαχούρια, τα έπλεξε γύρω από το όνομά της και τα χρωμάτισε ανάμεσα στις γραμμές έτσι ώστε να προβάλλουν σχήματα παγωνιών μέσα στη δόξα της μπλε απόχρωσης του κοβαλτίου.

Η σπιτονοικοκυρά έμενε εκεί κοντά, στην απέναντι πλευρά του δρόμου, σε ένα πανομοιότυπο διαμέρισμα, πλούσια επιπλωμένο και υπερβολικά ζεστό λόγω της κεντρικής θέρμανσης. Στο άλλο, στο παγερό διαμέρισμα, είχε πέντε άντρες σε πέντε δωμάτια για δεκαοχτώ λίρες και πενήντα πένες την εβδομάδα, που την πλήρωναν μόνο σε μετρητά. Οι δύο άντρες που δεν πληρώνονταν από τις κοινωνικές υπηρεσίες έπρεπε να γλιστρούν τον πρώτο μισθό που θα έπαιρναν κάτω από την πόρτα της, Παρασκευή βράδυ, προτού πάνε να πιουν τα υπόλοιπα λεφτά τους. Γονατιστοί πάνω στο χαλάκι της πόρτας της, καθυστερούσαν μια στιγμή μπρος στην ικανοποίηση που πήγαζε από το εσωτερικό του σπιτιού: κατσαρόλες που γλουγλούκιζαν γεμάτες με αρωματισμένο κοτόπουλο, ευτυχισμένοι θόρυβοι από παιδιά που μάλωναν για τηλεοπτικά κανάλια και οι ήχοι από τα γέλια χοντρών γυναικών που πρόφεραν ξένες λέξεις γύρω από τα τραπέζια της κουζίνας.

Η σπιτονοικοκυρά δεν ενοχλούσε ποτέ τον Σάγκι. Ποτέ δεν πάταγε το πόδι της στο δωμάτιό του, παρά μόνο αν καθυστερούσε το νοίκι. Τότε ερχόταν μαζί με άλλες μπρατσωμένες Πακιστανές και

χτυπούσε δυνατά τις πόρτες των αντρών. Επισκεπτόταν το σπίτι κυρίως για να σκουπίσει το χωρίς παράθυρα χολ ή για να καθαρίσει το μπάνιο. Μια φορά τον μήνα έριχνε καθαριστικό στη λεκάνη της τουαλέτας και, κατά διαστήματα, άπλωνε ολόγυρα στη βάση της ένα καινούργιο χαλάκι για να απορροφά τα κάτουρα.

Ο Σάγκι έγειρε το πρόσωπό του στην πόρτα του και άκουσε τον άντρα με το ροδαλό πρόσωπο να τελειώνει τις τελετουργικές πλύσεις του. Μέσα στην ησυχία τον άκουγε να τραβάει το μάνταλο από την πόρτα του μπάνιου και να βγαίνει ξανά στο χολ. Το αγόρι γλίστρησε τα πόδια του στα παλιά σχολικά παπούτσια του. Πάνω από τα εσώρουχά του φορούσε το μπουφάν του, ένα φανταχτερό νάιλον κατασκεύασμα με τελείωμα από γούνα στην κουκούλα του. Σήκωσε το φερμουάρ ως απάνω και μες στις φαρδιές στρατιωτικές τσέπες του έχωσε μια σακούλα απ' το μαγαζί του Κιλφέδερ και δυο λεπτές πετσέτες της κουζίνας.

Ένα σχολικό φούτερ ήταν χωμένο στο κενό κάτω απ' την πόρτα του. Καθώς το έβγαλε μπορούσε να νιώσει τη μυρωδιά των άλλων να μεταφέρεται στο εσωτερικό του δωματίου του από ένα ψυχρό ρεύμα αέρα. Ο ένας τους κάπνιζε πάλι ολονυχτίς, κι ο άλλος έφαγε ψάρι για δείπνο. Ο Σάγκι άνοιξε την πόρτα του και γλίστρησε μες στο σκοτάδι.

Η κυρία Μπακς είχε ξεβιδώσει τη μοναδική λάμπα από το φωτιστικό της οροφής, λέγοντας ότι οι άντρες ξόδευαν πολλά λεφτά αφήνοντάς το να καίει όλη την ώρα. Τώρα η οσμή αυτών των ανθρώπων αργοσερνόταν στο χολ σαν ίχνος φαντασμάτων, δίχως να την ενοχλούν ούτε το αεράκι ούτε το φως. Χρόνια που αναλώθηκαν στο κάπνισμα μέσα στους χώρους όπου εκείνοι κοιμόντουσαν, τρώγοντας τηγανητά για βραδινό, καθισμένοι απέναντι σε σόμπες γκαζιού Calor και περνώντας τις μέρες του καλοκαιριού με τα παράθυρα κλειστά. Η ταγκίλα από τον ιδρώτα και το σπέρμα αναμειγνυόταν με τη στατική ζέστη που εξέπεμπαν οι ασπρόμαυρες τηλεοράσεις και το τσίγκλισμα από τις λοσιόν με άμπρα μετά το ξύρισμα.

Ο Σάγκι άρχισε πια να ξεχωρίζει τους άντρες. Μες στο σκοτάδι μπορούσε να ακολουθήσει τον άντρα με το ρόδινο πρόσωπο καθώς αυτός σηκωνόταν για να ξυριστεί και να περάσει με Brylcreem τα

μαλλιά του, και μπορούσε να μυρίσει το μουχλιασμένο πανωφόρι του άντρα με τα κίτρινα δόντια που έτρωγε μόνο ό,τι μύριζε σαν βουτυρωμένο ποπκόρν ή ψάρι με κρέμα. Αργότερα, όταν πλησίαζε η ώρα να κλείσουν οι παμπ, ο Σάγκι μπορούσε να καταλάβει αν οι άντρες γύρισαν ασφαλείς στο σπίτι.

Το μπάνιο που μοιράζονταν είχε μια τζαμόπορτα γεμάτη πιτσιλιές. Εκείνος έβαλε το μάνταλο και για μια στιγμή έστεκε τραβώντας το πόμολο για να βεβαιωθεί αν το μάνταλο έπιασε καλά. Ξεκούμπωσε το βαρύ μπουφάν του, το έβγαλε και το άφησε σε μια γωνιά. Άνοιξε το ξεστό για να δοκιμάσει το νερό, η βρύση έβγαζε όσο χλιαρό νερό είχε μείνει κι έπειτα έκανε δυο φορές παφ παφ και το νερό άρχισε να τρέχει πιο κρύο κι από τα νερά του ποταμού Κλάιντ. Το παγωμένο σοκ που δοκίμασε ο Σάγκι τον έκανε να χάσει στο στόμα τα δάχτυλά του. Πήρε τότε ένα νόμισμα των πενήντα πενών, το γύρισε με πένθιμο ύφος και το έσπρωξε μέσα στον θερμοσίφωνα, παρακολουθώντας ταυτόχρονα τη φλογίτσα του γκαζιού να ζωντανεύει.

Όταν ξανάνοιξε τη βρύση, το νερό έτρεχε πάλι παγωμένο κι έπειτα, μ' ένα βήξιμο, ξεπετάγονταν πίδακες βραστού νερού. Εκείνος μούσκεψε το υγρό πανί για τα πιάτα, το πέρασε πάνω στο παγωμένο στήθος του και τον άσπρο του λαιμό, χαρούμενος που αυτό άχνιζε απ' τη ζέστη. Βύθισε το πρόσωπο και το κεφάλι του μέσα στη σπάνια ζέστη, έμεινε σ' αυτή τη στάση κι ονειρεύτηκε πως γέμιζε ως απάνω μια μπανιέρα. Σκέφτηκε πως ξάπλωνε κάτω από το ξεστό νερό μακριά από τις οσμές των άλλων νοικάρηδων. Είχε περάσει πολύς καιρός από τότε που είχε νιώσει τελευταία φορά να ξεπαγιάζει σύγκορμος, και την ίδια ακριβώς στιγμή να ζεσταίνεται ολόκληρο το κορμί του.

Σηκώνοντας το μπράτσο του ανέβασε το κουρέλι από τον καρπό ίσαμε πάνω από τον ώμο του. Τέντωσε το μούσκουλο του μπράτσου του και τύλιξε τα δάχτυλά του γύρω από τον δικέφαλο. Αν προσπαθούσε στ' αλήθεια, μπορούσε σχεδόν να τυλίξει ολόκληρο το χέρι του γύρω απ' αυτόν, και αν το πίεζε δυνατά μπορούσε να νιώσει το περιγράμμα του οστού. Η μασχάλη του ήταν σκεπασμένη με ένα λεπτό χνούδι, σαν τα φτεράκια ενός μικρού παπιού. Πλησίασε εκεί τη μύτη του· μύριζε κάτι γλυκό και καθαρό, και τίποτ' άλλο. Τσίμπησε το

δέρμα και το πάτησε, τρίβοντας απογοητευμένος τη μαλακή σάρκα ώσπου αυτή έγινε κατακόκκινη. Μύρισε πάλι τα δάχτυλά του· τίποτα. Τρίβοντας δυνατότερα τώρα το δέρμα του, επανέλαβε χωρίς σχεδόν να ακούγεται: *Η βαθμολογία της Πρέμιερ Λιγκ Σκωτίας. Η Ρέιντζερς κέρδισε 22 αγώνες, ήρθε ισόπαλη σε 14 και έχασε 8, σύνολο 58 βαθμοί. Η Αμπερντίν κέρδισε 17 αγώνες, ήρθε ισόπαλη σε 21 και έχασε 6, σύνολο 55 βαθμοί. Η Μάδεργουελ κέρδισε 14, ήρθε ισόπαλη σε 12 και έχασε 10...*

Μες στον καθρέφτη τα βρεμένα μαλλιά του ήταν μαύρα σαν το κάρβουνο. Καθώς τα βούρτσιζε γύρω από το πρόσωπό του, ξαφνιάστηκε βλέποντάς τα να φτάνουν ως το πιγούνι του. Κοιτούσε και πάσχιζε να βρει κάτι αρσενικό να θαυμάσει πάνω του: οι μαύρες μπουκλες, το γαλατένιο δέρμα, τα ψηλά ζυγωματικά στα μάγουλά του. Έπιασε την αντανάκλαση των ματιών του στον καθρέφτη. Δεν ήταν σωστό αυτό. Δεν ήταν έτοι φτιαγμένα τα πραγματικά αγόρια. Τρίφτηκε πάλι: *Η Ρέιντζερς κέρδισε 22 αγώνες, ήρθε ισόπαλη σε 14 και έχασε 8, σύνολο 58 βαθμοί. Η Αμπερντίν κέρδισε 17 αγώνες, ήρθε ισόπαλη...*

Εκείνη τη στιγμή ακούστηκαν βήματα στο χολ, το γνώριμο τρίξιμο από βαριά δερμάτινα παπούτσια, κι ύστερα τίποτα. Η λεπτή πόρτα κινήθηκε επίμονα πάνω στο μάνταλο. Ο Σάγκι άπλωσε το χέρι του για να πιάσει το στρατιωτικό μπουφάν και γλίστρησε μέσα του το βρεγμένο κορμί του.

Τον πρώτο καιρό που μετακόμισε στην πανσιόν της κυρίας Μπακς, από τους άλλους νοικάρηδες ένας μονάχα του έδωσε στ' αλήθεια σημασία. Ο άντρας με το ροδαλό πρόσωπο και ο άντρας με τα κίτρινα δόντια παραήταν τυφλοί ή παραήταν κατεστραμμένοι από το ποτό για να του δώσουν σημασία. Την πρώτη νύχτα, όμως, καθώς ο Σάγκι καθόταν στο κρεβάτι τρώγοντας τη βουτυρωμένη άκρη από μια λευκή φραντζόλα, ακούστηκε ένα χτύπημα στην πόρτα του. Το αγόρι έμεινε σιωπηλό πολλή ώρα προτού αποφασίσει να ανοίξει. Ο άντρας πίσω από την πόρτα ήταν ψηλός και σωματώδης και μύριζε σαπούνι πεύκο. Στο χέρι του κράταγε μια πλαστική σακούλα με δώδεκα κουτιά μπίρα που κουδούνιζαν πνιχτά σαν καμπάνες παρεκκλησιού. Απλώνοντας τη χερούκλα του συστήθηκε ως Τζόζεφ Ντάρλινγκ και με ένα χαμόγελο έτεινε τη σακούλα στο αγόρι. Ο Σάγκι προσπάθησε

να πει ένα «Όχι, ευχαριστώ», έτσι ευγενικά όπως του είχαν μάθει, κάτι όμως στον τρόπο του άντρα τον έκανε να ντραπεί, και αντ' αυτού ο Σάγκι τον άφησε να περάσει μέσα.

Κάθονταν ήσυχα ο Σάγκι και ο επισκέπτης του, κουννιασμένοι στην άκρη του καθαρού μονού κρεβατιού και κοίταζαν έξω, τον δρόμο που ήταν γεμάτος πολυκατοικίες. Οικογένειες προτεσταντών έπαιρναν το δείπνο τους μπροστά στις τηλεοράσεις και η παραδουλεύτρα που έμενε απέναντι έτρωγε μόνη της σ' ένα πτυσσόμενο τραπέζι. Το ζευγάρι έπινε σιωπηλό και παρακολουθούσε τους άλλους να επιδίδονται στην καθημερινή τους ρουτίνα. Ο κύριος Ντάρλινγκ εξακολουθούσε να φορά το χοντρό τουίντ πανωφόρι του. Το βάρος του πάνω στο κρεβάτι έκανε τον Σάγκι να κυλήσει στο πλάι. Με την άκρη του ματιού του, ο Σάγκι κοιτούσε τις κιτρινισμένες άκρες των δαχτύλων του να χτυπιούνται νευρικά μεταξύ τους. Για να μη φανεί αγενής, ο Σάγκι ήπια μόνο μια γουλιά μπίρα, και καθώς ο άντρας του μιλούσε, το μόνο που μπορούσε να σκεφτεί για τη γεύση της μπίρας στο κουτάκι ήταν πόσο πικρή και θλιβερή ήταν αυτή. Του θύμιζε πράγματα που θα προτιμούσε να ξεχάσει.

Ο κύριος Ντάρλινγκ είχε έναν δικό του μελετημένο, επιφυλακτικό τρόπο. Ο Σάγκι έβαλε τα δυνατά του να είναι ευγενής και να ακούει τον άντρα που του έλεγε πώς ήταν κάποτε επιστάτης σε ένα σχολείο προτεσταντών που έκλεισε και συγχωνεύτηκε με ένα καθολικό σχολείο, μόνο και μόνο για να εξοικονομήσει χρήματα το δημοτικό συμβούλιο. Καθώς τον άκουγε να τα διηγείται όλα αυτά, ο κύριος Ντάρλινγκ φανέρωνε μεγαλύτερη έκπληξη που τα παιδιά των προτεσταντών συνυπήρχαν ειρηνικά με τα καθολικά παιδιά παρά για το γεγονός ότι εκείνος βρισκόταν χωρίς δουλειά.

«Δεν μπορώ να το πιστέψω!» έλεγε, κυρίως στον εαυτό του. «Στον καιρό μου, η θρησκεία ενός ανθρώπου σήμαινε κάτι γι' αυτόν. Για να μπεις στο σχολείο, έπρεπε να ανοίξεις δρόμο με τις σπρωξιές περνώντας ανάμεσα σε μιλιούνια από καθολικά μπασταρδάκια που 'τρωγαν λάχανο. Άξιζε να περηφανεύεσαι γι' αυτό. Τώρα το κάθε καλό κοριτσόπουλο θα κοιμηθεί με τον κάθε βρομομαλάκα όσο γρήγορα θα κοιμότανε και μ' ένα σκύλο».

Ο Σάγκι παρίστανε ότι η μπίρα τον βάρεσε λίγο στο κεφάλι, τις περισσότερες φορές όμως την άφηνε να στριφογυρίζει γύρω στα δόντια του και να σταλάζει ξανά στο κουτί. Τα μάτια του κύριου Ντάρλινγκ έψαχναν τους τοίχους γυρεύοντας ένα σήμα. Έπειτα έριξε μια κλεφτή ματιά στο αγόρι και, όντας ξαφνικά αβέβαιος για το ακροατήριό του, ρώτησε: «Εσύ, λοιπόν, σε ποιο σχολείο πήγαινες;»

Ο Σάγκι ήξερε τι θα ακολουθούσε. «Δεν είμαι ούτε με τον έναν ούτε με τον άλλο, κι είμαι ακόμα στο σχολείο». Η αλήθεια ήταν ότι δεν ανήκε ούτε στους καθολικούς ούτε στους προτεστάντες, και εξακολουθούσε να πηγαίνει στο σχολείο όταν μπορούσε να πληρώνει για να μη βρίσκεται στο σουπερμάρκετ.

«Ει; Τότε σε ποιο μάθημα είσαι καλύτερος;»

Το αγόρι ανασήκωσε τους ώμους του. Δεν ήταν θέμα μετριοφροσύνης· γενικά δεν ήταν καλό σε τίποτα. Η φοίτησή του ήταν, στην καλύτερη περίπτωση, σποραδική, κι έτσι του ήταν δύσκολο να ακολουθήσει το νήμα της γνώσης. Πήγαινε τις περισσότερες φορές στο σχολείο και καθόταν ήσυχα στα πίσω θρανία, έτσι ώστε το υπουργείο Παιδείας να μην μπορεί να τον κατηγορήσει για σκασισαρχείο. Αν στο σχολείο γνώριζαν τις συνθήκες της ζωής του, θα ήταν αναγκασμένοι να κάνουν κάτι γι' αυτές.

Ο άντρας τέλειωσε το δεύτερο κουτάκι του και ξεκίνησε στα γρήγορα το τρίτο. Ο Σάγκι ένιωσε το κάψιμο από το δάχτυλο του κύριου Ντάρλινγκ στο πλάι του ποδιού του. Ο άντρας έβαλε το χέρι του πάνω στο στρώμα, και το μικρό του δάχτυλο με μια χρυσή λίρα για δαχτυλίδι ίσα που τον άγγιξε. Το δάχτυλό του δεν κουνιόταν, ούτε και στριφογυρίζει. Απλώς έμενε εκεί, κι αυτό το έκανε να καίει όλο και περισσότερο.

Τώρα ο Σάγκι στεκόταν μέσα στο υγρό μπάνιο κρατώντας κλειστό το μπουφάν του. Ο κύριος Ντάρλινγκ έσπρωξε πίσω το γείσο του τούντ κασκέτου του σε έναν παλιομοδίτικο χαιρετισμό. «Έτσι χτύπησα για να δω αν θα 'βγαινες σήμερα».

«Σήμερα; Δεν ξέρω. Έχω κάτι ψώνια να κάνω».

Ένα σύννεφο απογοήτευσης πέρασε από το πρόσωπο του κύριου Ντάρλινγκ. «Ασχημη μέρα γι' αυτό».

«Το ξέρω. Έλεγα όμως να συναντήσω ένα φίλο».

Ο κύριος Ντάρλινγκ πιπίζει τα μεγάλα λευκά δόντια του. Ο άνθρωπος ήταν τόσο ψηλός που δεν είχε ακόμη τεντωθεί σ' όλο του το ύψος. Ο Σάγκι μπορούσε να φανταστεί γενιές και γενιές προτεσταντών στημένες στην ουρά και τρομοκρατημένες από τη μακριά σκιά του. Τώρα έβλεπε το πρόσωπο του άντρα να γίνεται κατακόκκινο, και μια γραμμή από τον ιδρώτα του πότη ήδη πρόβαλλε στην άκρη του φρυδιού του. Ο άνθρωπος ήταν σκυμμένος στην κλειδαρότρυπα, τώρα ο Σάγκι ήταν σίγουρος γι' αυτό.

«Κρίμα. Κι εγώ πήγα να πάρω το επίδομά μου, μετά μπορεί να σταμάταγα στο Brewers Arms για κάνα ποτό, κι ύστερα θα πήγα να ρίξω κάνα στοιχηματάκι. Μετά, όμως, είχα την ελπίδα πως θα μοιραζόμασταν κάμποσες μπίρες. Μήπως να δούμε στην τηλεόραση τ' αποτελέσματα των ποδοσφαιρικών αγώνων; Να σου μάθω μερικά πράγματα για τις κατηγορίες στην Αγγλία;» Ο άντρας κοίταζε το αγόρι κι έχωνε τη γλώσσα του ανάμεσα στους γομφίους του.

Αν έπαιζε σωστά το παιχνίδι, ο άντρας θα ήταν πάντα καλός για μερικές λίρες. Θα του έπαιρνε όμως πολύ χρόνο να περιμένει τον κύριο Ντάρλινγκ να πάρει το επίδομα ανεργίας· θα τριγύρναγε άσκοπα από το ταχυδρομείο στο γραφείο στοιχημάτων κι αποκεί στην κάβα, και μετά στο σπίτι, αν δηλαδή κατάφερνε να βρει τον δρόμο για το σπίτι. Δεν γινόταν να περιμένει τόσο ώρα ο Σάγκι.

Το αγόρι τότε άφησε το μπουφάν ελεύθερο και ο κύριος Ντάρλινγκ έκανε πως δεν κοίταζε καθώς το μπουφάν άνοιξε ελαφρά. Ο άνθρωπος όμως φαινόταν ανίκανος να κάνει αυτό που ήθελε, και ο Σάγκι τον παρακολουθούσε καθώς το γκρίζο φως χαμήλωνε στα πράσινα μάτια του. Ο Σάγκι το ένιωθε να τον καίει στο λευκό του στήθος, καθώς το βλέμμα του άντρα γλιστρούσε πάνω από το ξεχειλωμένο εσώρουχό του στα γυμνά του πόδια, τα ανάξια λόγου, άτριχα πράγματα που κρέμονταν σαν άκοπα νήματα από την άκρη του μαύρου του πανωφοριού.

Μόνο τότε χαμογέλασε ο κύριος Ντάρλινγκ.

Αρχές της δεκαετίας του 1980. Η Γλασκόβη βρίσκεται σε παρακμή, οι πολιτικές της θάτσερ έχουν βυθίσει ολόκληρες οικογένειες στην ανεργία, κι όλοι προσπαθούν με κάθε τρόπο να επιβιώσουν. Η Άγκνες Μπείν είχε μεγαλύτερες προσδοκίες για τη ζωή. Ονειρεύεται πράγματα πιο σπουδαία: ένα δικό της σπίτι, μια ζωή με μεγαλύτερες πολυτέλειες, σαν εκείνες που βλέπει στα περιοδικά, οτιδήποτε θα μπορούσε να φωτίσει κάπως τη δική της γκρίζα ζωή. Προσπαθεί να διατηρήσει την αξιοπρέπειά της παραμένοντας περιποιημένη και όμορφη, αλλά τελικά καταφεύγει στο ποτό, βρίσκοντας σε αυτό ολόενα και μεγαλύτερη ανακούφιση.

Όταν ο άντρας της την εγκαταλείπει, η Άγκνες και τα τρία παιδιά της θα βρεθούν σε αδιέξοδο, σε αυτή τη διαλυμένη πόλη. Και όσο εκείνη θα βουλιάζει όλο και περισσότερο στον αλκοολισμό, τα παιδιά θα αναγκαστούν να φύγουν, να σώσουν τον εαυτό τους. Ο μικρός Σάγκι όμως μένει. Και δεν σταματά ποτέ να ελπίζει. Ελπίζει πως οι μέρες που θα έρθουν θα είναι καλύτερες, πως η μητέρα του θα σωθεί. Και την ίδια στιγμή, ο ίδιος αγωνίζεται να βρει την ταυτότητά του, να καταλάβει ποιος είναι και γιατί όλοι τον αντιμετωπίζουν σαν κάτι διαφορετικό. Μια βαθιά συγκινητική ιστορία για τον εθισμό, τη φτώχεια και τη σεξουαλικότητα, μα πάνω από όλα μια ιστορία για την αγάπη.

Ο Douglas Stuart με γραφή ωμή αλλά και τρυφερή, μιλά για την ανέχεια, τις καταχρήσεις και τις διαλυμένες οικογένειες. Μέσα από το σκοτάδι όμως μας φανερώνει το φως, την αφοσίωση και τελικά την ελπίδα.

**ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ 2021 ΚΑΙ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
ΠΡΩΤΟΕΜΦΑΝΙΖΟΜΕΝΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ 2021**

BRITISH BOOK AWARDS

ΒΡΑΒΕΙΟ SUE KAUFMAN

ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟ ΣΚΟΤΣΕΖΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ 2020

THE WATERSTONES

ΥΠΟΨΗΦΙΟ ΓΙΑ 8 ΑΚΟΜΑ ΒΡΑΒΕΙΑ

ISBN:978-618-03-2605-5

9 786180 326055

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 82605

metaixmio.gr